

**АНАЛИЗ НА ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА ПОНЯТИЕТО
НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ
СТАТИЯ №1**

професор доктор Евгени Манев

Университет по библиотекознание и информационни технологии

**ANALYSIS OF DEFINITIONS OF THE CONCEPT
NATIONAL SECURITY
ARTICLE № 1**

Professor Evgeni Manev Ph.D.

University of Library Studies and Information technologies

Резюме: Изработването на определенията е от изключителна важност в научните изследвания. Този процес изисква специфични знания за съдържанието на определението. Освен това изисква знания от различни науки, които да се приложат едновременно. В доклада са посочени някои от основните изисквания за определението. На тази база е направен анализ на едно легално определение за национална сигурност.

Ключови думи: *определение, сигурност, национална сигурност, защита.*

Abstract: *Generating Definitions is of the utmost importance in scientific researches. This process requires specific knowledge of the content of the definition. It also requires knowledge from different sciences to be applied simultaneously. The report sets out some of the basic requirements for the definition. On this basis, an analysis of a legal definition of national security has been made.*

Keywords: *definition, security, national security, protection.*

ВЪВЕДЕНИЕ

В науката има доказани теоретични и практически постановки, към които следва да се придържаме в изследователските трудове, което в последно време често се пренебрегва в някои случаи. Известен е постулатът, че за да може да се управлява нещо – процес, явление, феномен или друго събитие, трябва да може да се измерва. Това понякога не е лесна задача, особено в сферата на стратегическите научни търсения във военната и стопанската сфера. Известен е и друг постулат, че *половината от научната теория е да се даде точно определение на използваните понятия*, т.е. на тяхната семантика в конкретното изследване. В този контекст е важно да се даде точно определение на понятието *национална сигурност* за което има изключително богато разнообразие от дефиниции. За целта трябва да се върви методически правилно стъпка след стъпка, като се следват изискванията за съдържанието на определението. Преди да се стигне до него, следва да се изработи концепция за самия процес, в случая за националната сигурност на концептуално, съдържателно и практикоприложно

ниво като понятие. Както отбелязва С. Мичев „Повечето съвременни автори, които изследват отделни аспекти на сигурността, в анализа си задължително включват проблема за съдържанието на понятието сигурност. По този начин, от една страна, дават своя общотеоретичен принос, а от друга, категорично заявяват методологическата предпоставка на своя конкретен анализ.“ [1]. Диана Илиева отбелязва: „В края на 80-те години на миналия век наред със синонимични значения като „положителност, категоричност, увереност“ *понятието сигурност* е отбелязано и със синоними като „безопасност, защитеност“ и „гаранция, залог“ (БСР 1987). Това е стъпка напред в лексикографското отразяване на понятието, имайки предвид, че издаденият почти декада по-рано Синонимен речник въобще не включва понятия от синонимния ред сигурност – безопасност (СРСБКЕ 1980).“ [2].

В контекста на изложените по-горе изисквания ще са следващите разсъждения, анализи и възможни доказателства на този етап.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Да започнем с основните изисквания към определението, което е основата, поставя рамката на изследвания процес, явление или феномен и в определена степен предопределя известните в науката до момента закономерности, на които се подчиняват елементите и процесите в обекта и предмета на изследването. В рамките на определението следва да се извършва научното дирене.

Проблемите на точната терминология често са свързани с нарушаването на формално-логическите правила за изграждането на дефиниции [3]. Тези правила се свеждат [4], *първо*, до факта, че понятието, което трябва да бъде дефинирано, се разглежда в по-широко съдържание (под понятието *съдържание* в логиката се разбира съвкупността от съществени характеристики), като по този начин ще се укаже връзката между двете понятия: родово и видово. *Второ*, определението трябва да включва в себе си тези признаци на понятието, които го отличават от другите видови понятия от същия род. В тази връзка определението *не трябва да бъде отрицателно*, т.е. да говори само за това, което не е даденият предмет, явление, процес или нещо, което се изследва. *Трето*, определението трябва да бъде достатъчно *ясно и пълно*, което да отразява същността на понятието. *Четвърто*, родовите и видовите понятия трябва да бъдат в равен обем, т.е. да насочват към един и същ набор от обекти (предмети) на реалността. *Пето изискване*¹ е текстът да бъде точен и да дава възможност за измерване на процеса, явлениято, феномена или нещото, което се определя, за да може да се управлява чрез генерираното знание за него.

В настоящата работа ще се спрем на дефиниране на понятието *национална сигурност*. Преди да започнем да анализираме конкретни примери, ще отбележим родово-видовата връзка между понятието *сигурност*² и *национална сигурност*.

Понятието *сигурност* е родово понятие, а понятието *национална сигурност* се явява видово понятие. Когато говорим за сигурност на отделните аспекти на националната сигурност, напр. политически, икономически, етносоциални и т.н., тези понятия се явяват видови понятия, а понятието *национална сигурност* е родово понятие спрямо тях.

¹ Това изискване е въведено от автора.

² В случая понятието *сигурност* се отнася за социална организация. Изискванията за неговото съдържание са изведени и в публикации на Е. Манев, 2016 – 2019 г.

Ще разгледаме *легалното*³ определение на понятието *национална сигурност*, дадено в Закона за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност. На това определение се позовават много автори в своите публикации и лекции с аргумента, че е легално възприето. Определението гласи: *Националната сигурност е динамично състояние на обществото и държавата, при което са защитени териториалната цялост, суверенитетът и конституционно установеният ред на страната, когато са гарантирани демократичното функциониране на институциите и основните права и свободи на гражданите, в резултат на което нацията запазва и увеличава своето благосъстояние и се развива, както и когато страната успешно защитава националните си интереси и реализира националните си приоритети* [5].

Ще анализираме дали определението съответства на посочените по-горе изисквания. В него понятието *национална сигурност* се използва като родово понятие. Видовото понятие с неговия отличителен признак е *състояние на защитеност* от органите на сигурността, към които са отнесени *територия, суверенитет, конституция, страната, гражданите, нацията*.

При по-задълбочен анализ се оказва, че понятието *състояние на защитеност* не се явява като видово понятие на понятието *сигурност*, поради това, че те не съвпадат напълно по своя обем. Понятието за сигурност се съотнася не само към състоянието. То е съотносимо и към:

- 1) вида на дейности, насочена към осигуряване на сигурност;
- 2) социалният ред или международноправният режим, който има за цел да осигури необходимата сигурност;
- 3) системата от държавни и обществени органи, работещи в областта на сигурността.

В този случай е нарушено правилото за *съразмерност* на определението. Това правило изисква обемът на определяното понятие да е равен на обема на определящото понятие. С други думи, тези понятия трябва да са съотношение с равен обем, в равнопоставеност според това изискване. В даденото определение понятието *състояние на защитеност* очевидно вече е възприето имплицитно като синоним на понятието *сигурност*, от гледна точка на придобитата за него семантика в дадения случай. Това е една от характерните и често срещани грешки от тип *твърде тясна дефиниция*. В случая понятието *тясна дефиниция* се разглежда от гледна точка на *родово-видовата* връзка на използването им в определението. С други думи – трябва да се спазва таксономията на родовата и видовата принадлежност на използваните понятия в определението.

Същото се отнася и за използване на понятието *са защитени териториалната цялост, суверенитетът и конституционно установеният ред на страната* като видово отличие. Безусловно *териториалната цялост, суверенитетът и конституционно установеният ред на страната* трябва да се защитават (и не само те), но *от какви рискове и заплахи* трябва да се защитават, следва да се посочи в определението, което не е направено, а не те да се оставят на *абстрактна защита*, защита от неопределени рискове и заплахи. Абстрактната защита, съществуваща в идеална форма, не е важна в случая, а защитата от конкретни рискове и заплахи, на определено ниво, коя-

³ Под *легално определение* се разбира определение, което е възприето и публикувано в текста на официален закон в Република България.

то трябва да е на лице, за да има *национална сигурност* на определено ниво и в определени граници. И нещо още важно – в каква степен да е тази защита и в какъв обхват, или, с други думи, какви са поносимите щети (неблагоприятни въздействия върху организацията, ако се *появят* определените рискове и заплахи. Освен това рисковете и заплахите съществуват не само за *териториалната цялост, суверенитета и конституционно установеният ред на страната*, а и за определени групи хора, за екологията, здравеопазването, общественото-политическите институции и др., които на практика също е необходимо да се защитават в определена степен и в определени граници.

Тук ще посочим и останалите, на видово ниво, отличителни признаци на родовото понятие *национална сигурност*, за които важат посочените по-горе анализи:

1. когато са *гарантирани* демократичното функциониране на институциите и основните права и свободи на *гражданите*;
2. нацията *запазва и увеличава* своето благосъстояние и се *развива*;
3. страната успешно *защитава* националните си интереси и *реализира* националните си приоритети.

Тук, както и в анализирания по-горе случай, отново е направена грешката за *тясно определение*. Например:

1. *гарантирани* – в каква степен, на какво ниво, от какви рискове и заплахи. За основните или за естествените права на човека трябва да се има предвид?
2. нацията *запазва и увеличава* – запазва или увеличава, спрямо кой момент, с какви стойности е увеличението? Възможно ли е да има едновременно запазване и увеличение на благосъстоянието? То или се запазва, или се увеличава. А какво става в периоди на кризи, пандемии и др., когато благосъстоянието се намалява?
3. нацията *запазва и увеличава* – запазва или увеличава, спрямо кой момент, с какви стойности е увеличението? Възможно ли е да има *едновременно запазване и увеличение* на благосъстоянието? То или се запазва, или се увеличава. А какво става в периоди на кризи, пандемии и др., когато благосъстоянието се намалява?
4. се *развива* – абстрактно развитие – в какъв мащаб, в каква времева рамка, спрямо кой етап ще се оценява това развитие?
5. страната успешно *защитава* – от какво, в каква степен, в какви граници?
6. *реализира* националните си приоритети – кои са те, в каква времева рамка, в какъв мащаб ще е тази реализация?

От посочените примери се вижда, че е допусната другата грешка – не е спазено изискването за *измеримост* в посоченото определение.

За да продължим по-нататък анализа си, трябва да се обърнем към синтактичния анализ на текста на определението, както паралелно с това интерпретираме и знания от общата теория на сигурността. На Фиг. 1 е показана тази връзка между отделните изречения в текста.

Национална сигурност е динамично състояние на обществото и държавата (1), // **при което са защитени** териториалната цялост, суверенитетът и конституционно установеният ред на страната (2) , // **когато са гарантирани** демократичното функциониране на институциите и основните права и свободи на гражданите (3), // **в резултат на което** нацията запазва (4) // и увеличава своето благосъстояние (5) // и

обществото или гражданите (което е правилното в случая) в текста на определението не е необходимо.

Нека да вникнем по-задълбочено в съдържанието на второто изречение: „**при което са защитени** (2) териториалната цялост, суверенитетът и конституционно установеният ред на страната“. А сега да си припомним и третото изречение: „**когато са гарантирани** (3) демократичното функциониране на институциите и основните права и свободи на гражданите“. Тук има два момента, на които следва да се обърне внимание.

Във второто изречение по същество се изброяват конститутивните елементи на държавата, което не е характерна черта на видовото понятие *защита*, и по тази причина в случая не е съотносимо към понятието *национална* (държавна) *сигурност*.

В конкретния случай известна неяснотата идва от факта, че е използвана съюзната връзка *когато* между равнопоставените второ и трето изречение (засега приемаме, че са такива). Защо? Отговора ще потърсим, като приложим *изискването определението да се постави в широк контекст*, което в случая е пренебрегнато.

Понятието *национална сигурност* в Република България се използва от началото на годините на прехода към демократична обществено-политическа система и досега като синоним на понятието *сигурност на държавата* или *държавна сигурност*, поради негативна политическа натовареност на последното. В много публикации, когато се използва понятието *национална сигурност*, то има *семантика* на *държавна сигурност* (сигурност на държавата). В случая ситуацията е същата. Определението трябва да се отнася и се отнася за сигурността на държавата, а не за сигурността на обществото, както е записано в цитирания текст. Това е друг пропуск в изработването на определението. Има достатъчно научно и теоретично обосновани аргументи за това твърдение. Ще покажем само три, за да го потвърдим. *Първо*, държавата е обект и субект на вътрешното и международното право, а не обществото. *Второ*, държавата, тя и само тя, притежава цялата власт от името на суверена и не я дели с никого. *Трето*, само държавата притежава правото и монопола върху използването на въоръженото насилие.

Да се върнем отново на съюзната връзка *когато*. Тази връзка показва, че третото изречение е в известна условна връзка с второто, според *изискването определението да се постави в широк контекст*. Това означава, че имаме известен проблем с равнопоставеността на второто и третото изречение.

Съюзната връзка *както и когато* между шестото, седмото и осмото изречение, които са равнопоставени помежду, ги поставя в подчиненост на главното изречение, но също буди известна неяснота. Тя се дължи на това, че *анализът на определението не е поставен в широк контекст*. Ако не се спазва това изискване, а се прилага формално-логическият подход, би следвало седмото и осмото изречение да са на нивото на четвърто, пето и шесто изречения и да са равнопоставени с тях.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От казаното дотук следва да се направят няколко обобщаващи извода:

1. В цитираното определение не са спазени посочените по-горе изисквания за определение.
2. От логическа гледна точка съюзните връзки създават известна неяснота.
3. Дефинирането на понятие е трудна задача, която изисква мултидисциплинарен подход, задълбочени анализи и внимателно изграждане на съдържанието на определението.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ:

1. Мичев, С. Философия на сигурността /Хуманност и насилие/. София: „Софт-трейд“, 2015, с. 73.
2. Илиева, Д., Културно-информационна сигурност, Софттрейд, С., 2018, с. 88 – 89
3. Сергунин, А. А. Эволюция концепта „военная безопасность“ в доктринальных документах Российской Федерации // Национальная безопасность, 2011, № 5, с. 6 – 14.
4. Конышев, В. Н. Сергунин А. А. Современная военная стратегия. Издательство „Аспект Пресс“, 2014, с. 6.
5. Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност, приет от XLIII Народно събрание на 29 юли 2015 г., Указ 156/31 юли 2015 г. на Президента на Република България за обнародване в ДВ, Чл. 2.
6. Jellinek, Georg. General Theory of State. 1900